

Gemeente Enschede *Roombeek in Enschede*

Ruimtelijk ontwerp Pi de Bruijn/de Architecten Cie., Marina Eenschoten/Afdeling Ontwerp gemeente Enschede, Edwin Santhagens/Buro Sant en Co **Architectuur** o.a. Bjarne Mastenbroek/SeARCH, Felix Claus/Claus en Kaan Architecten, Peter Hubner/Plus + Bauplanung GmbH, Barend Scherpbier/Beltman Architecten en Ingenieurs, Harry Abels, Cock Sandifort/IAA Architecten, George de Witte/De Witte-Van der Heijden Architecten, Branimir Medić, Pero Puljiz, Hans Hammink/de Architecten Cie., Marianne Loof/Loof & van Stigt Architecten, Joris Molenaar/Molenaar & Van Winden, Cino Zucchi/Cino Zucchi Architetti, Rein van Wylick/Van Wylick architecten, Julia B. Bolles-Wilson, Peter Wilson/Bolles + Wilson, Jan Benthem/Benthem Crouwel Architecten, Erick van Egeraat/EEA **Planvorming en realisatie** 2000–2010

Juryoordeel *De balans. Het was het telkens terugkerende begrip bij de bespreking door de jury van de wederopbouw en herstructurering van Roombeek, de wijk die op 13 mei 2000 zo onvoorstelbaar door de vuurwerkramp werd getroffen. De balans tussen het sparen van de getroffen gebouwen en sloop, de balans tussen het herstel van de karakteristiek van de wijk en vernieuwing, de balans tussen een ruimhartige bewonersparticipatie en een gestuurde aanpak. De leden van het opdrachtgeversteam voor de wederopbouw van Roombeek moeten zich ware koorddansers hebben gevoeld.*

Het respect voor de geleverde prestatie was groot bij de jury. Het omgaan met de getraumatiseerde, zeer geëmotioneerde bewoners, het terugwinnen van het vertrouwen in de gemeente, het opruimen van 40 hectare 'oorlogsgebied', waar zich veel asbest bevond — het was allemaal niet niets. Maar de lof van de jury beperkte zich niet tot de directe gevolgen van de ramp. Want zelden werd er bij het opbouwen van een wijk stedenbouwkundig zo veel geprobéerd. Alles begon met het instellen van een daadkrachtig projectbureau direct in de wijk. Vervolgens werd een veelheid aan ideeën tot ontwikkeling gebracht: de introductie van verschillende vormen van particulier opdrachtgeverschap, de openbare ruimte kreeg een centrale plaats, een geraffineerd systeem van beeldregie werd ontwikkeld, er werd plaats gemaakt voor belangwekkende architectuur en de 'inweving' van nieuwe culturele voorzieningen. Aan de andere kant werd het karakteristieke tuindorp het Roomveldje juist weer zo veel mogelijk in traditionele stijl gereconstrueerd.

Naast veel waardering was er ook enige kritiek bij de jury, vooral op het punt van de samenhang in de wijk en enkele architectonisch-stedenbouwkundige oplossingen werden als minder geslaagd beschouwd. De geboden vrijheid heeft ook ontegenzeggelijk haar keerzijde. Het resultaat tot nu toe is echter grosso modo al ver voorbij het gangbare en kan veel nieuwe wijken in Nederland tot voorbeeld strekken. En de jury is ervan overtuigd dat het nieuwe Roombeek alleen maar beter zal worden na verwezenlijking van de nog resterende plannen.

De slotconclusie van de jury is dan ook dat de geweldige prestatie van de opdrachtgevende en uitvoerende organisatie in Enschede en de durf en ideeënrijkdom die aan de dag werden gelegd het verdienen te worden bekroond met de Rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap.

Het gebied Roombeek ligt op de westflank van een stuwwal aan de noordkant van Enschede. In de achttiende eeuw werd de grond geschikt gemaakt voor agrarisch gebruik. Als aanvulling op hun inkomen legden de boeren zich tevens toe op de productie van textiel. Voor het wassen en drogen van het textiel werd het water uit de beken en de omringende (bleek)velden gebruikt. Met de komst van de spoorlijn tussen Oldenzaal en Enschede in 1890 werd Roombeek de vestigingsplaats voor meerdere textiel-fabrieken. Eind negentiende eeuw vestigde zich er ook een bierbrouwerij: Grolsch. Voor de huisvesting van veel van de personeelsleden van de bedrijven werden merendeels eenvoudige woningen gebouwd. De uiteindelijke teloorgang van de ooit zo bloeiende textielindustrie halverwege de vorige eeuw deed de woon-werkwijk uiteraard geen goed. Eind vorige eeuw was Roombeek een wijk geworden met geen al te beste naam.

Zaterdag 13 mei 2000 veranderende alles. De ontploffing van de vuurwerfabriek en de daaropvolgende brand verwoestte een groot deel van de wijk. Hele straten waren verdwenen en er vielen 23 dodelijke slachtoffers. De gevolgen waren ongekend. De emotionele en materiële schade voor de bewoners, de bedrijven en verenigingen was enorm. Spoedig na de ramp werden twee tijdelijke gemeentelijke diensten opgericht om de opbouw van de wijk te begeleiden. Het Informatie- en Advies Centrum (IAC) was er voor de directe hulpverlening en het Projectbureau Wederopbouw was belast met de toekomst van het getroffen gebied en voerde de regie over de sociale, economische en fysieke wederopbouw van de wijk. Het recht op terugkeer en een intensieve begeleiding van de getraumatiseerde bewoners stond voorop.

Vanaf najaar 2000 werd een intensief participatieproces gestart met alle bewoners en overige betrokken partijen. Een belangrijke uitkomst was de algemeen gedragen wens om er weer een gemengde wijk te maken met plaats voor detailhandel, sociaal-culturele voorzieningen en cultuur. Het kantoor van het gemeentelijk projectbureau Roombeek werd in de wijk gesitueerd om zo de toegankelijkheid voor alle betrokkenen optimaal te maken.

De ervaren stedenbouwkundige Pi de Bruijn van de Architecten Cie. werd geselecteerd om samen met alle betrokkenen een plan voor de wijk te maken. In oktober 2001 presenteerde hij de stedenbouwkundige structuurvisie *Roombeek, een wijk met kennis*. Meer dan vijfduizend ideeën, wensen en suggesties hadden de basis gelegd voor dit plan. De contouren van de wijk zoals iedereen die kende zouden worden gehandhaafd, maar de invul-

ling zou per buurt sterk gaan variëren. Zo zouden relatief veel woningen worden gerealiseerd via particulier opdrachtgeverschap. De visie werd verder uitgewerkt en in november 2002 was het ambitieuze Ontwikkelingsplan Roombeek (OPR) klaar.

De samenwerking met Pi de Bruijn verliep bijzonder positief, zodat hij benoemd werd tot de supervisor stedenbouw en buitenruimte voor de wederopbouw van Roombeek.

Hij zou samen met de bestuurlijk opdrachtgever, wethouder Roelof Bleker, en de directeur van het projectbureau, Peter Kuenzli, een krachtig driemanschap gaan vormen dat met veel energie, visie en bevoegdheid aan de concrete herbouw van de wijk ging werken.

Het OPR voorzag onder meer in twee grote verbindingswegen die de wijk zouden doorkruisen. Verder was er opvallend veel aandacht besteed aan de openbare ruimte. Drie aaneengesloten parken (de Bleken), elk met een eigen thema, waren geprojecteerd aan de lange verkeersas Lonnekerspooilaan. Het monument ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de ramp heeft in een van de parken al een plaats gekregen. Door de andere twee parken zal de Roombeek weer gaan stromen.

Een van de belangrijkste elementen uit het OPR was het woningprogramma. In het nieuwe Roombeek is er ruimte voor 1.500 woningen, aanzienlijk meer dan in de oude wijk. Het particuliere opdrachtgeverschap kreeg een leidende positie bij het realiseren van dit programma. In korte tijd verzezen bijzondere herenhuizen langs de Lonnekerspooilaan. En langs de Museumlaan, een chique laan tussen het Rijksmuseum Twente en het in ontwikkeling zijnde Cultuurcluster, werden door bekende architecten ruime vrijstaande woonhuizen en villa's ontworpen. Voor de welstandsbeoordeling werden voor de verschillende buurten van Roombeek drie beeldregieniveaus onderscheiden. Bij lage beeldregie was de commissie toetsend en adviserend, bij midden- en hoge beeldregie gaf de supervisor een preadvies, waarna de welstandsc commissie een formeel advies gaf. Ook bij de nieuwbouw in handen van wooncorporaties was de bewonersparticipatie groot. Zo konden ze voor de woningen op het Roomveldje kiezen uit de ontwerpen van vier verschillende bureaus. Men koos voor het ontwerp dat sterk leunde op het 'oude' tuindorpachtige karakter.

De wens om historische gebouwen te behouden en de opzet om veel ruimte voor cultuur te creëren, gingen vaak samen. Waardevolle gebouwen die verwijzen naar het (textiel)-verleden van Roombeek werden hergebruikt, al dan niet gecombineerd met nieuwbouw. Het oude fabrieksgebouw Roozendaal uit 1907 herbergt in de nabije toekomst het

Plangebied Roombeek, met in het midden Lonnekerspooilaan

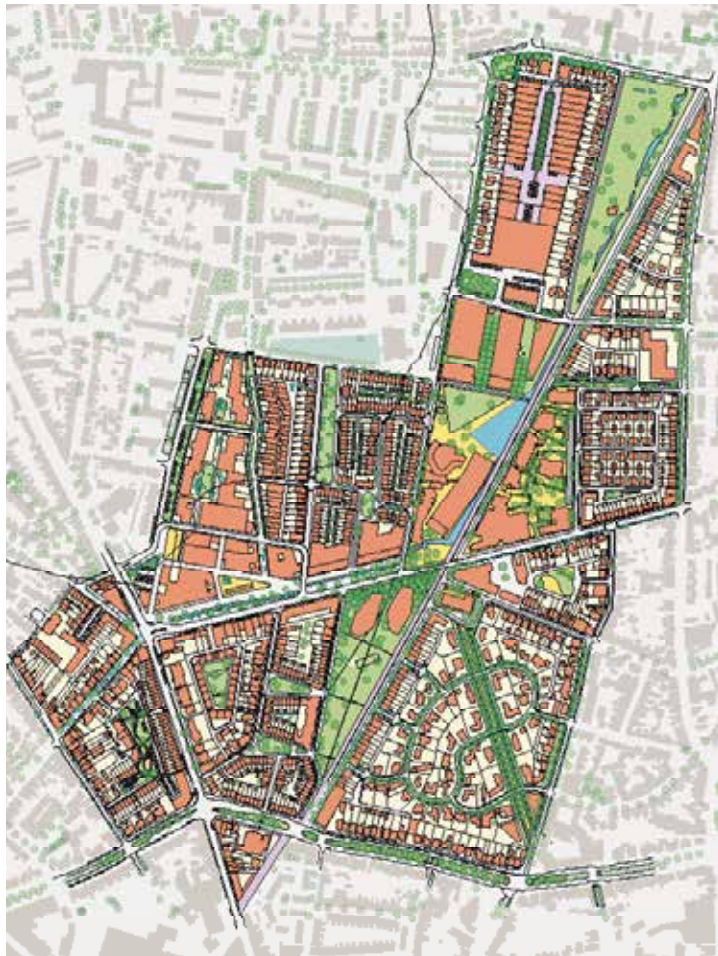
nieuwe belevingsmuseum TwentseWelle, de expositieruimte CBKConcordia, 8 ateliers en 17 woningen. In de Menko-watertoren, ooit een voorziening voor de gelijknamige spinnerij, weverij en ververij, komen 8 appartementen en op de begane grond een basisschool. Het Balengebouw uit begin 1900 wordt voorlopig gebruikt als culturele broedplaats maar zal, als de plannen doorgang vinden, uiteindelijk de collectie met het werk van Jan Cremer herbergen.

Naast al deze ontwikkelingen werden er voor Roombeek extra financiële middelen vrijgemaakt om voorzieningen van bijzonder niveau te creëren. Deze hebben niet alleen een wijkfunctie, maar zijn ook van belang voor Enschede als geheel. Een voorbeeld hiervan is Prismare in het hart

Roombeek vlak na de vuurwerkramp

van Roombeek, een multifunctioneel centrum met sportaccommodaties, een theaterzaal, een kinderdagverblijf, basisscholen, zorgwoningen, een jeugdhonk en ruimten voor de na de ramp teruggekeerde verenigingen.

- 1 Cultuurcluster Roombeek van SeARCH, met onder andere de getransformeerde textielfabriek Rozendaal
- 2-3, 5-6 Woonhuizen gebouwd in particulier opdrachtgeverschap
- 4 Appartementengebouw Eekenhof van Claus en Kaan Architecten

Ontwikkelingsplan (OPR) Roombeek van de Architecten Cie. (Pi de Bruijn)

Woonhuizen aan Lonnekerspoorlaan, ter hoogte van de Lasonderbleek, in particulier opdrachtgeverschap gebouwd

Speelplaats van OBS Roombeek, onderdeel van Prismare, het multifunctionele gebouwencomplex van het Duitse architectenbureau Plus+ Bauplanung

1

2

3

4

- 1 Museumlaan met zicht op het Balengebouw
- 2 De Lasonderbleek met het herdenkingsmonument vuurwerkcramp
- 3 Het Menko-gebouw
- 4 Museumlaan met aan weerszijden ruime villa's gebouwd in particulier opdrachtgeverschap